

I. Bakalářská práce

Jiří VÁCHA: Vznik a stavební vývoj chrámu sv. Mikuláše ve vrcholném a pozdním středověku a v raném novověku v rámci města České Budějovice

Vedoucí práce: Mgr. Stefan SCHOLZ

Posudek vedoucího práce:

Při líčení stavu bádání prokazuje autor velmi kritický odstup zejména k historiografické literatuře a k problematice archivního průzkumu, i k naprosto nehoráznému postupu archeologů Jihočeského muzea při výzkumech v blízkosti chrámu sv. Mikuláše v letech 2001 a 2005. Velmi dobře zmapoval stav ediční práce středověkých písemných pramenů, nepsané prameny správně převzal z Historického atlasu měst ČR.

Historická data v přehledu vývoji chrámu sv. Mikuláše od vzniku až po současnost jsou dostatečně ocitována resp. opřena o písemné prameny, z nichž některé jsou bohužel převzaty z primární literatury. Skvělým způsobem nastínil autor geologickou a historickou sídelní topografii města při své lokaci ve 13. století včetně systému vodotečí, ale i struktury předlokačního osídlení a jeho původní majetkoprávní struktury.

V kap. 4.3.1. a 4.3.2. podává celkem důkladnou heuristiku písemných resp. nepsaných pramenů, nejstarších map a vedut, u kterých se i pokusil o kritiku pramenů. Následně probírá na základě nejnovější literatury velmi dobře problematiku osídlení a kolonizace jižních Čech a zvláště českobudějovické pánvi, jejich ekonomických, společenských a v poslední řadě i technických předpokladů, a to i pro založení samotného města - zvláště lze přitom ocenit zohlednění topografických a vodohospodářských podmínek urbanizace 13. století (s. 17). Tím se autorovi dokonce podařilo zcela vyvrátit předpoklady dosavadního bádání, a pomocí archeologických dokladů došel samostatně k novému, pro městotvorný proces nadmíru důležitému poznatku, podle kterého nebyly České Budějovice založeny v bažinách a tudíž nebylo nutno uměle navýšit plochu budoucího města, ale naopak vznikly na mírně vlněném terénu položeném původně na poměrně vhodné úrovni asi 2,5m nad nynější hladinou řek.

Trochu podrobnější rozbor by si zajisté zasloužily společenské okolnosti založení města jako oporu moci Přemysla Otakara II. v jižních Čechách (s. 17-18 a 20-21). Zemličkovo hodnocení politiky českého krále vůči šlechtě jako autoritativně-zastaralé je sice jedním z názorů současného českého bádání - to by se dalo však docela zpochybnit, jakmile se totiž zohledňuje celoevropské souvislosti, a to zejména působení velikého vzoru organizace francouzského království za vlády krále Philippe Auguste II. (1180-1223) na středoevropské panovníky 13. století, tak, jak to např. zaznamenáváme již ve stavebním dílu rakouského vévody Leopolda VI. (1198-1230) v Klosterneuburgu, v Lilienfeldu a v Hainburgu, pak se začíná jevit vladařský program českého krále, nemluvě o jeho dimenzi jako první integrační projekt ve střední Evropě, naopak jako sociálně a ekonomicky zcela progresivní, a odpor české, rakouské i štýrské šlechty jako poněkud zpátečnický. Je tu ovšem třeba omluvit autora, který v této otázce bohužel doplatil na určitý omezený pohled českého bádání, jenž se v tomto případě ovšem traduje již od historických pohledů národního obrození 19. století.

Na začátku kapitoly o historické lokaci projevuje autor při analýze stavu zachování nejstarších písemných pramenů k městským dějinám cit pro kritiku pramenů, když se pokouší o ověření autentičnosti novověkých opisů dnes ztracených listin z 2. poloviny 13. století. Na základě podrobného rozboru dvou nejstarších listin dochází správně k dataci založení města okolo roku 1264. Podobnou, velmi obezřetnou interpretací písemných pramenů se mu podařilo objasňovat i zdoluhavý proces sjednocování původně značně rozdrobené majetkoprávní struktury území budoucího města a tím i jeho ekonomické základny ze strany krále tak, jak to např. J. Zemlička podobně ukázal v případě Znojma a jiných zeměpanských měst. I autorův rozbor finančních problémů města v důsledku jeho vojenského ohrožení na

konci vlády Přemysla Otakara II. a po jeho pádu, a zejména jejich bezprostředního dopadu na stavební činnost kolem tehdy ještě nedokončeného farního chrámu sv. Mikuláše na konci 13. století není nijak neznámý historický poznatek, stejně jako ekonomický rozmach Českých Budějovic ve 14. století a jeho přímý vliv na nárůst počtu oltářů od roku 1350 - ale je nutno velmi ocenit, že autor tyto závěry nepřevzal mechanicky či nekriticky z literatury, jak to často bývá, ale dospěl k nim samostatně na základě podrobné, a často i interdisciplinární interpretace písemných pramenů. Pro následující stavebně historický rozbor vývoje technologie zdíva na nejstarších profánních a sakrálních stavbách v Českých Budějovicích si tímto způsobem vytvořil i solidní základ tím, že absolutně chronologicky vymezil výstavbu městských hradeb a dostavbu farního chrámu sv. Mikuláše (s. 20/21 a 23).

I pojednání o vzniku farní sítě a církevní správy se docela drží písemných pramenů, autor se opravdu pokouší čerpat zejména z klíčové odpustkové listiny ke chrámu sv. Mikuláše z r. 1297 všechny informace o jeho tehdejší stavebním stavu. Tímto způsobem postřehl i nadměru důležitý proces translokace farních práv z původního farního centra při kostelu sv. Prokopa ve vsi Staré Budějovice severně od města k farnímu chrámu ve městě, bohužel ho ale nedokázal zařadit do širších souvislostí nebo přinést obecně známé analogie (např. Stará Jihlava-Jihlava, Netolice, Prachovice, Znojmo, atd.), byť stav bádání k tomuto klíčovému prvku městotvorného procesu v českých zemích je bohužel stále žalostný. Zatímco je interpretace písemných pramenů ohledně dostavby dominikánského kostela poněkud problematická, lze s autorovým absolutně chronologickým vymezením dokončení a vysvěcení farního chrámu mezi lety 1297 a 1335 na základě historiografických pramenů jen souhlasit. Protože tvoří jeho *terminus ante quem* nárůst písemných dokladů o farním kléru u sv. Mikuláše, je určitě rozumné, že věnoval autor této otázce zvláštní, velmi podrobnou kapitolu - tam sice interpretoval velmi obezřetně množství pramenů o nejstarších svatomikulášských klericích a oltářníkům ve 14. století (s. 26-29), bylo by ale zajisté vhodnější, kdyby je nepřevzal druhotně z literatury, ale přímo z pramenných edic, tzn. z úředních knih pražské arcidiecéze (*libri confirmationem, libri erectionem, regesta decimarum papalium*, atd...).

V rámci stavebního popisu chrámu stojí za pozornost, že autor rozeznal již v této fázi stavebně historického průzkumu nejenom vrchní ukončení původních gotických zdí i jejich architektonických článků pod krovem, ale dokonce i druhotné použití trámů střešní konstrukce podle tesařských spojů (s. 31-32). Metodicky naprosto správné je následující pokus o identifikaci nálezů nejstaršího zdíva v Českých Budějovicích, kde se autorovi na základě poměrně slušné dokumentace podařilo přes komparativní analýzu jejich petrografie a technologie přinést další indicie o tom, že vznikly nejstarší úseky městských hradeb, dominikánského kostela a farního chrámu zhruba během jedné vrstvy stavební tvorby. To pak rozvíjí v kap. 7.3., kde porovnáním s presbytářem dominikánského kostela absolutně chronologicky dobře vymezil nejstarší stavební fáze samotného farního chrámu, zvlášť tu oceníme důležité petrografické a technologické postřehy zdíva. Následně celkem dobře identifikoval první a druhou fázi výstavby presbytáře chrámu sv. Mikuláše, přináší celou řadu stavebně historických dokladů, jejichž fotodokumentace není však i vzhledem k špatné dostupnosti příliš podrobná.

Menší kapitola o klíčovému stavebníkovi a jednom z lokátorů Českých Budějovic, zvíkovském purkrabí Hírzu je sice přínosná, leč zde trochu nešťastně umístěna, za to znovu oceníme popis geologického podloží staveniště, jeho stratigrafie a zejména lokalizace zdrojů stavebního materiálu ve 2. polovině 13. a ve 14. století.

V závěru práce dokázal autor dobře shrnout všechny nové poznatky a postřehy, a pokusil se je zařadit do širších souvislostí městských a regionálních dějin. Ze všeho uvedeného jednoznačně vyplývá, že doporučuji bakalářskou práci p. Jiřího Váchy k obhajobě.

V Praze, dne 30. 5. 08

.....
podpis vedoucího bakalářské práce